ح. ع. زوفاليف

۱۳۲۵ سنه ۱۲ شوال دوشنبه ۱۹۰۷ سنه ۵ نویابر №5

اخطار:
یبارلگان یازولرنی اوزگارتوگه هیئت تحریریه اختیارلیدر. باصلمغان مقالەلر کیرو یبارلماس. امضاسز مکتوبلر باصلماس.

غزیتەنڭ بهاسی
سنه‌لك ۳ صوم آلتی آیلق ۱ صوم ۵۰ تین ۳ آیلق ۱ صوم شاکردلر ایچون ۳ آی‌غه ۷۵ تین قزان شاکردلرینه آیلاب ۲۵ تین.

آدرس:
Казань, Номера „БОЛГАРЪ“
Редакція газ. „ЭЛЬИСЛАХЪ“
Телефонъ № 748

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ“

قزانده نسخەسی ۷ تین علمی ادبی هفتەلك غزیته چیت شهرلرده ۹ تین

دوما آچلدی، زور پیداغوغلر زور اش اشلاب قایتدیلر، اوفا معلمارینه آچق خط، برمانع ترقی‌گه، مدرسەخبرلری، قزغانگز بالالرگزنی، ذکی شاکردنڭ مدرسەدن قوولوی.

ادارەدن اخطار

امضاسز یازلغان مکتوبلر، یرتلب چوبلر آراسینه طاشلانودن باشقه بر نرسه گەده یارامی ایکانلگنی امضاسز یازوچیلرغه دخی برقات اخطار ایتەمز.

یازوچینڭ تلەوی بوینچه امضا اداره خانەده سر صاقلانب هیچ برەوگه بلگرتلمیدر.

قزان ۵ نچی نویابر

مکتب‌لر خصوصنداغی ۳۱ مارت پراۋیلاسینی یکی‌دن تیکشرر ایچون معارف مینیستری قارفمان نڭ ریاستنده مخصوص کامیسیه ترتیب ایدلوب سنتابر ۲۵ ندن باشلاب اوکتابر ۱۶ سینه قدر دوام ایتدی. بو کامیسیەنڭ اعضالری ایناروس مکتب لری اشی ایله بولوشه تورغان تورەلر اینسپیکتور و دیریکتورلر هم ایناروس تللرین بلوچی پرا- فیسورلر اولوب مینیسترنڭ اورغان مای آینده غی وعدەسی بوینچه مفتی حضرتنده مسلمانلر دن بر نیچه کشی آلوب کیلورگه چاقرلغان ایدی. کامیسیەگه حکومت طرفندن تعیین ایدلگان کشی لر اوقتو ایله هم مکتب‌لر مسئلەسنده کتاب‌لر یازو ایله شغللنوچیلر اولوب بو مسئلەگه اهل کشی‌لر بولسەده مسلمانلر طرفندن حتی که اوقتونڭ مرکزی قزاندن یبارلگان خلیل علییف عبدالکریم

یونوسف‌لر (مسلمانلرنڭ گناه شوملغی) بردە اوقتو
ومکتب‌کە مناسبتلی کشیلر توگل.

بولارنڭ بو کامیسیە اعضالغینە مستحق ایدکلرنی
اثبات ایچون اوقتو مسئلەسی ایلە بولوشولرین
ازلاساك اصول جدیدەگە انکارلرندن باشقە هیچ
بر جهت تابولمای.

یباروچیلرنڭ بولاردە یاراتقان صفتلریدە
شولغنە. باشقردلر طرفندن یبارلگان کشیلرنڭ
بیگرك آڭغرا واشلکسز بولولری البتە معلوم.
شوڭا کورە کامیسیەگە مسلمانلردن یبارلگان کشی-
لرمز آندە روسلردن بولغان مشهور پرافیسورلر
ایلە وعمری بویینە ایناروس‌لر مسئلەسی ایلە
مشغول وشوندە اوزینە سعادت وشهرت ازلی
طورغان محرر، مصنف وتورەلر ایلە قارشی سویلا-
شوب مطلوبلرین اثبات ایدە آلاچاق توگل‌لر
ایدی.

لکن اللهنڭ مسلمانلرغە بر رحمتی سببلی
مفتی‌نڭ کوڭلینە بر توغری فکر توشوب اول
کامیسیەگە اوزی بارماسقە هم بو اشکە اهل بولغان
ایکی کشینڭ کامیسیەگە قاتوشولرین اوتنورگە تیوش
تابقان. هم ابراهیم آقچورین ایلەعیسی یینیکییف
نی کامیسیەگە اعضالقغە عرض ایتکان. مینیستر-
دن‌دە مساعدە بولغان، آلاردە بو خدمتنی قبول
ایتکانلر.

ابراهیم آقچورین روسچە فرانسوزچەدن
تیران معلوماتلی، اسلام کتابلرندە کوب مطالعە
ایتکان ومسلمانلر اشی ایلە پیتربورغە نیچە
دفعەلر باروب حقیقة یخشی خدمتلر کورساتکان
طاوش چغارودن بیگرك اش چغارونی سویەتور-
غان کشی اولوب مسلمانلر آراسندە عزیزالوجود
بر ذات‌در. چن انسان بولوی‌اوستینە چن‌مسلمان
وچن‌مسلمان بولوی‌اوستینەدە چن انسان‌در. عیسی
افندی قزاندە دارالمعلمین‌نی اکمال ایدوب مطا-
لعە ایلە معلوماتین کیڭایتوب اورنبورغ‌دەغی
مشهور مدرسۂ حسینیەدە نیچە یل‌لر مدیر اولوب
توردیغندن تعلیم مسئلەسینە آشنا کشی‌در.

بولارنڭ چاقروی ایلە مشهور رضاءالدین‌افندی
فخرالدینف‌نڭ‌دە کامیسیە مجلسلری وقتندە پتربور
غدە بولولری کامیسیە اشینە مسلمانلر طرفندن‌دە
خیلی قوت قویدی.

بناءً علیە اوز آرا کوب کیڭاش ایتکاندن صوڭ
کامیسیەگە قاتوشرغە قرار بیروب قزاننڭ مشهور
آدڤاکاتلرندن بات افندی‌نڭ معاونتی ایلەمسلمان
اعضالر طرفندن اوزون معروضات (داکلادنوی
زاپیسکا) یازولوب کامیسیەدە عیسی ینیکییف طر-
فندن اوقولغان. بو معروضات‌دە ٣١ مارت پرا-
ڤیلاسینڭ مسلمانلرنڭ احتیاجینە موافق بولماوین
وبو پراڤیلالرندن فن تعلیم وتربیە وفن‌السنە
(پیداغوغیا وفیلولوغیا) جهتندن مقبول بولماوین،
بناءً علیە مسلمانلرنڭ موڭا قارشی تورولری قو
تورتودن‌غنە بولمای بلکە طبیعی بولوین وحکومت
نڭ بو کیمچیلكلی اشلانگان ٣١ مارت پراڤیلا-
سینی وجودکە چغارغە ماتاشوب مسلمانلر ایلە
حکومت آراسینە صغوقلق توشوروی ومسلمانلرنی
اوقتو یولینە ایمگاك صالوی‌یاراماوین آچیق دلیل
لر ایلە کورساتلگان، هم مخصوص دین، مکتب
وادبیات‌غە مالك‌بولغان مسلمانلردەغی مکتب مسئلە
سینی چواش، چیرمش، قالمق، صاموییدلردەگی
مکتب مسئلەسینە قیاس قیلوب بتون ایناروس‌لر

غه مکتب نظاملرین بر تورلی یاصاو مناسب بولماغانینی بیان ایدلوب ۳۱مارت پراۋیلاسینڭ مسلمانلرغه تعلقین بتروب آلارنڭ مکتب مدرسه‌لری نظارتین دوخاونی صابرانیه‌غه تابشررغه ودوخاونی صابرانیه‌ده موڭا مخصوص قسم واعضالر آرتدررغه تیوش بولوچیلغی عرض ایدلگان. معروضات‌نڭ بر نسخه‌سیده کامیسیه‌گه بیرلوب صوڭره کامیسیه اداره‌سی آنی باصدروب‌هم اعضالرغه تاراتقان.

کامیسیه‌ده مینیستر وباشقه‌لر طرفندن مسلمانلرغه قویلغان سؤاللرگه وکیتورلگان اعتراضلرغه ابراهیم آقچورین طرفندن تیوشلی جوابلر بیرلگان. «ناۋی ۋریه‌مه» غزیته‌سنده ۳۱ مارت پراۋیلاسینی یاقلاب، مسلمانلرنڭ صورا ولرینه اعتبار ایتماسکه، کامیسیه‌گه کیڭاش بیروب یازلغان بر مقاله‌گه‌ده ابراهیم آقچورین «ریچ» غزیته‌سنه مقاله یازوب جواب بیرگان. هم کامیسیه‌ده ناۋی ۋریه‌مه مقاله‌سینڭ محاکمه قیلنوینه قارشی تورغان.

کامیسیه‌ده مسلمانلر معروضاتینه قارشی اعتراض ایدوچیلر هم ۳۱مارت پراۋیلاسین مسلمانلر اعتراضندن صاقلارغه ماتاشوچیلر بولغان. لکن مسلمانلرنڭ تورلی شهرلردن بیك کوب پروتیستلرندن صوڭ کیلگان بومعروضات کامیسیه‌ده تأثیرسز قالمغان. کامیسیه ۳۱ مارت پراۋیلاسی اورنینه باشقه پراۋیلا (نظامات) باصارغه، ۱۵ ماده‌دن عبارت برویکت توزگان. ۳۱ مارت پراۋیلاسی ماده‌لرندن «معروضات»نڭ قاتی بەرلگان ماده‌لری بعضسی یومشارتلغان، بعضسی قابلانغان حتی قایسیلاری بتونلای ایسکه توشرلمگان. بویاڭی پرویکت ‌زان دیلیغاتلری یونوسف . علییف طرفندنده مناسب تابولوب کامیسیه‌نڭ پرتاکول‌لرینه قول قویلغاچ «داشلر بزنڭچه بولدی» دیب قزانغه تیلیغرام بیرگانلر ایدی.

بو یاڭی پرویکت معارف مینیستری طرفندن غوسودارستوینی دوماغه کرتلوب آنڭ قبول ایدلسه غوسودارستوینی صاۋیتقه باروب اولده قبول ایدلسه پادشاه حضرتلرینه تقدیم ایدیله‌چکدر. پادشاه حضرتلری قول قویغاچ بو پراۋیلالر زاکون بولوب چغادر.

دوماداغی مسلمان اعضالرنڭ و«مسلمان اتفاقی»نڭ ایڭ مهم وظیفه‌لرندن بری مکتب نظاملرینڭ مسلمانلر احتیاجینه موافق صورتڭ چغوینه طروشو اولوب بو مسئله‌نڭ قایده ونی روشده بورگانین کوزدن یوغالتمای تورو ملت قایغرتوچی هر مسلماننڭ بورچیدر.

دوما آچلدی:

۱ نچی نویابرده کوندز ۳ نچی دوما آچلب، ۳۷۱ طاوش بلەن رئیسلککه آکتابریست نیکالای آلیکسیيۋیچ خامیه‌کوف (Хомяковъ) صایلاندی. رئیس اوزینڭ اوّلگی خطبه‌سنده روسیه‌نڭ غیر منقسم ایکانچیلگن بیك اهمیت بلەن بیان ایدب، دومانڭ ایڭ قوّتلی پارتیه‌سی بولغان اوکتابریستلرنڭ بتون قوّتلری بلەن اطراف خلقینه آفتانومیه بیرلوگه قارشی طوراچاقلر ایکانچیلگینی ثلله نیچه مرتبه‌لر اوستینه آرتق دخی بر مرتبه تقیید ایتدی. دومانڭ بواورنی مورەمف شیکللی بتون ضیالی عالمنڭ حرمتینی قازانغان بر پرافیسوردن صوڭ ملك خواجه‌لرینڭ فائده‌سینغنه حمایه قیلا طورغان بر پارتیه‌نڭ بر عرفی اعضاسی طرفیندن اشغال ایتلدی. شولای، حاضر حاللر اوزگاردی هم بیك کوب اوزگاردی: کادیتلر شول بزنڭ بله طورغانمز ۋیبرغ خطابنامه‌سینه قول قویغان کادیتلر، شوشی کونلرده‌گه گیلسیڭفورصده یاصاغان اسییزدلرینده اسطالیپیننیڭ ممنون

ایتارلك قرارلر قبول ایتدیلر. صول کادیتلرنڭ عرضلرین مهمانه، غیر مقبول ومنهزم ایتدیلر. مسلمانلر اتفاق شولقدر یواش بر مشروطی حزب (صابوز)، سینات طرفندن تصدیق ایتلهدی،

الحاصل حکومت پارتیهلرینڭ یعنی ٣نچی ایيون صایلاو نظاملرینڭ جیگووی روسیهنڭ سیاست نقطهلرین طانیماسلق ایتدیرب اورنلرندن آلماشدرب قویدی. مینیستر ایبلاشی گور کوڭلیگی مشهور، آچلدن اولهچك کریستیانلرنی ئولمدن قوتقاروب قالورغه تعیین ایتولگان حکومت آقچهسیندن سکز یوزملڭ صومینی ئلله قایده جویالتقان، گورکونی حکم ایتوبده معیوب طابدیلر هم اوچ یلغه قدر اورنوندن چغاروب طوررغه حکم ایتدیلر — مونده بو واقعه اوّلگی دومالر وقتینده بولسه، اول دومالر موندن ناظرلرنڭ مسؤل بولولاری کیره کلگین استخراج ایتارلر ایدی. اما بو دوما نرسه ایتور دیب بلهسز؟ الحاصل خلقدن وآنڭ احتیاجندن باشقه هر نرسه اوزگاردی.

ف. امیرخان.

زور پیداغوغلر، زور اش اشلهب قایتدیلر.

بزنڭ خلیل آبظی بلهن یونسف عبدالکریم آبظی بارغاچ اشنی بولدرمی قایتالرمی صوڭ؟ ٣١نچی مارت پراۋیلاسین بتونلهی اوزگارتدرگانلر! مسلمان اشکولالرینه ١٥ مادهلی بر پراۋیلا یاصادن یاصاب قویغانلر، لکن آثار ایس کیتارگه یارا می، چونکه خلیل آبظی بر آدمدن، اول پراۋیلالرنڭ مکتبکه دخلی یوق ایکانن اوزقولاغی بلهن (کشینکی بلهنده توگل) ایشتکان. الحاصل الحمد لله ایش ایتگولر — ایسکیلر دعاسی برکتینده، کوپیسلر طرشوی آرقاسینده، بتونلهی مرادچه بولغان. ملا عبدالله امیرخانی، ملا کشاف ترجمانی قارتلرنی جودهتب، تمتکلهب صوراشب یاتالر هم بو پراۋیلالرده مکتبلر ایچون توزولگان ایکانینی پونکتلاب اثبات ایتهلر ایکان. یاشلر شول! مونده‌ی زور کشیلرنڭ دین قایغرتب پیتربورغغه باروب یوروولرینڭ قدرین بلمیلر؟ آلارغه صفی الله وشاکر ملالر کبی یوقلاب اوطررغهغنه تیوش ایدی. سزگه أیتکان بیت ایندی خلیل آبظی: «اوز قولاغم بلهن بر آدمدن ایشتدم دیب» طاغی نی کیرهك ایندی.

آلار آکلامی قایتقانلر، بلمی قایتقانلر، اش مرادچه دیب تیلیغرام بیرگانلر — آنڭ ایچون آلارنی عیبلهرگه یاریمونی؟ شولقدر نادان ومعارفکه مناسبتسز کشیلر، آکلاب، بلب قایتسالر عجب بولور ایدی. اش مرادچه دیب تیلیغرام بیرو آنسی عادتده شولای ایندی: اوّل زمانده دین ایچون پیتربورغغه باروچیلر ههسی شولای تیلیغرام بیرب یوریلر ایدی بیت. مسلمانلرغه تورهلردن سلاملرده کیترهلر ایدی. اصول جدیده طوغریسندهسوز چقماسمی، دیب خلیل آبظی دعالف بوفچهسینه طغب النصول الحدیدهنی آلوب بارغان ایکان، لکن سوز باشلارغه برده جایی کیلمهگان. ابراهیم آقچورینی ماقتیلر، اش اشلهگان دیلر. آنڭ ایشی بلهن نیشلهمك کیرهك، کامیسیهگه سیر توك کییب باره ایکان: ئلیدهده یاری کامیسیهده خلیل آبظی بلهن کریم آبظی بولغانلر، والا آقچورینڭ بتونلهی اصول جدیده قبول ایتوب قایتو احتمالی بار ایکان. اما خلیل آبظیلر ١٥ مادهلی بر پراویلا قبول ایتوب قایتقانلر، هم شونڭ بلهن اش مرادچهده بولغان. بو اشلردن میشهر فتاح بیك شادلانغان، حاضر ایندی اصول جدیدچی ملالرنی بترر ایچون خلیل آبظیلرنی صایلاغان

کشیلرنی چاقرب اوزن مفتی ایتب صایلاتدر-
ماقچی هم دوغاونی صابرانیه‌نی مخصوص قیافتسز
کیمه‌لر چغارا طورغان اوچر یزدینیه ایتوب قالدرر-
غه، صوراب پراشینیه بیرماکچی بولوب طورا ایکان.
قدیمچیلرمز اوزلرینڭ ملت فائده‌لرین نیچ‌ك
آڭلاغانلقلرین علم ومعارف اشینه نی درجه منا-
سبتلرین، بو پیتربورغغه بارب قایتولری بله‌ن
بیك یاغشی کورساتدیلر. موندن صوڭ صایلاوچیلر
موندی کشیلرنی معارف کامیسیه‌لرینه توگل، بلکه
گاستینتی دوورغه قاراولچی نصب ایتسونلر یاخود
خالیرا باراکلرینه صایلاسونلر!!

داملا.

اوفاده ٣ نچی مدرسه‌ده‌گی معلملرگه آچق خط

بز، جهالت سورونلری ایله کوزلری قابلانغان
اسیرلك فقیرلك، حقیرلك بوغاولری ایله قوللری
آیاقلری بوغاولانغان، روحی چقمیچه آزغنه‌ئه‌گب
کنه تورغان بیچاره تاتار ملتی‌نڭ رئیسلری بولد-
قگزدن ملت سزدن زور، زور امیدلر کوته ایدی
خلق سزنی، سورونلی کوزلرمزنی آچار ظنیله
معیشتلرگز ایچون ژالونیه‌لر، تورورگز اوچون
کوارتیرلر آلوب بیرگان ایدی. لکن مع التأسف
خلقنڭ امیدی بوشقه چقدی. ابتدائیدن ٣-٤
یل اوقب چقغان بالالرمز قرآنده اوقی بلمیلر
یازوده یوق. توغرسی ایمانلرینی‌ده جونله‌ب
بلمیلر دیساکده یاری.

سز تعلیم بولنه بر تین‌لکده فائده کورسا-
تماساگزده، بعضیلرگز ایکی آیغه بر مرتبه‌ده مسجد
که کیله‌ساگزده ختملرده، قدر کیچه‌لرنده، عیدلر
ده وجدانلرگزنی، عرضلرگزنی، انسانیتلرگزنی آرطقه
قویوب زور زور چالمالار، یاشل یشل چاپانلر
کیوب مسجدده برنچی صفده اویالمیچه تله‌نچیله‌ك
قیله‌سز. اویلاب قاراگز خلفه‌لر، صدقه کمنڭ حقی
در؟ مسجد ایشکندن باشلاب قوینمایوبونچه تزله‌ره‌ك
ملت اسلامیه‌نڭ بدبختلکینی کوسته‌رمکده اولان
صوقرلر، آقساقلر، قولسزلر، تلسزلر، یتیم ویتیمه
لر بر تینگه محتاج بولوب تورغان چاقده، سز نی
یوزوگز ایله اسلامیتنڭ یوزینه قارا یاغوب قا
بچقسز خیر اسنی سز. قاپچق طاغب چقساگز دها
مناسب اوله اسمی؟ قلالله تعالی‌نڭ انما الصدقات.
......الآیه قول شریفی‌نڭ حکمنی قرآندن اسقاط
قیلدگزمی؟

افندیلر! آچق بلگز موندای اشلر یگرمنچی
عصر معلملری ایله شاکردلرینه یاقشماز بر دنا-
ئتدر. سزنڭ اوقتماوگز بر قباحت، الله قاشنده زور
جنایت ویتیملر حقنده بر خیانتدر.

محله‌دن ٣ کشی

بر مانع ترقیگه :

باتارسڭ دیم یوکورمه نیلگه قارشی
کیری قایتور توکورمه جیلگه قارشی
بالمر دیب ماقتاماسلر چککه زحمت
کوچوك ! زنهار دیم اورمه فیلگه قارشی
کیری توشدی اوغی باشینه نمرود
آطوب یاقغان ایدی جبرئیلگه قارشی
هنر ! احجار من سجیلده واردر
خدادن وسوسه تضلیلگه قارشی
تناقش یوق مثالده ای مخاطب !
آچولانساگده چو ! تمثیلگه قارشی
تعالی ایت دیسه‌م سزگه ئه‌رمه‌سوز !
سمالر کینه‌لی خنزیرگه قارشی
سینی دردلندرر گارمونی‌سی چولوب
بیورسڭ بلکه بوکادریلگه قارشی

م. توقایف

داخلی خبرلر:

میروپولسقی اسملی برروس دوقتورینك قزی آتاسی ایله برگه پاریژغه کوچوب، تیوشلی بولغان قدر آنده طوروب فرانسوزلاشقاچ، علم حقوقدن امتحان بیروب پریساژنی آدۋاقاتلق ایتارگه باشلاغان. برنچی مرتبه محکمه‌گه چغونده سیر ایتاد رگه کوب کشیلر جیولغان.

— کره‌مینچوغده یهودیلر اوز حسابلارندن بر تجارت مکتبی آچقانلر. فقط بومکتبکه نظام بوینچه یوزده قرق نسبتندگنه یهودی بالاسی قبول ایدیلوب قالغانی یهودیگه باشقه خلق بولرغه تیوش ایکان. یهودیلر شونده اوزبالالارینی کوبره‌ك قبول ایتدررایچون حکومتکه مراجعت ایتسه‌لرده رخصت بیرلمگان. هربرمکتبکه اوزلری تله‌گانچه کروب کروب اوقرغه رخصت بولغان مسلمانلر بوندی واقعه‌لردن آزراق عبرت آلالرمی ایکن؟ فرصت باروقتده مکتبلرگه توگیلورگه تیوش ایدی.

— ایراندن حریت بیرلگاچ روسیه‌ده طوروچی ایران سوداگیرلری، اوزلری کوبره‌ك بولغان شهرلرنك هربرنده گوزل ومنتظم مکتبلر آچمغه باشلاغانلار. باکوده «اتحاد» آچمشلر وباطومده شونك کبی منتظم برمکتب آچارغه مخصوص برقامیسیه یاصاغانلر وباطومدن کرگان هم‌چقغان ایران مالندن شول مکتب فائده‌سنه برمقدار ویرگو آلرغه قرار ویرگانلر.

— خاتونلرغه مساوات حقوق آلور ایچون یاصالغان «خاتونلر اتفاقی» اوز اعضالرینی نطقلر سویلرگه اوگره‌تور ایچون مخصوص برمکتب آچارغه قرار ویرمشلر.

وقت

اورنبورغدغی حسینوفلر مدرسه‌سندن: «یڭگی کیلگان بر حسن‌خط معلمی توبان صنفلرده‌گی شاگردلرنی. جیك اچندن قایش چغاروب قاطی قینی» دیه زارلانب یازالر. باشقه برایکی ناظر سماك نرسه‌لرده واق تویاك بالاچاغانی تیپکاله‌ب یورته‌لر ایکان. اویات، حسینوفلر مدرسه‌سینه!

۱۸۹۸نچی یلدن بیرلی چیسطایده دوام ایتماکده اولان قزلار مکتبده بویل ۱۱۵ قز بالا اوقماقده ایکنی هم بومقدس اشکه برطرفدن اعانه‌نك یوقلغنی اعانه‌گه بیك محتاج ایدکنی هم چیسطای میشچه‌نلرینك هروقت مکتب مدرسه اشلرینه قارشی توشولرندن زارلانوب اداره‌مزه‌یازماقده‌لار.

تاشکند شهرنده‌بویل کامیرچسکی تجارت مکتبی آچلمش. بومکتب آچلو ایله محلی مسلمان بالالاریده ۲۵له‌ب کرورگه عریضه ویرمشلر.

پیتربورغده خاتونلرغه مخصوص طبیه مکتبینه ۲۵۰قز قبول ایدلمش اولوب بونلرنك یوزده اوچسی یعنی ۲۵۰دن سگزیسی یهودی قزلاریدر آنلرنی شوندن آرتق قبول ایتمیلر. عجبا بر مکتبکه نیچه مسلمان قزی کردی ایکان؟.

وقت

تجار غزیته‌سینك یازونه قاراغانده آفغان امیری حبیب‌الله‌خان بویل هربر اولوغ شهرلرنه اورته درجه زمانه‌غه موافق نظاملی مکتبلر آچدرماقده ایمش.

«کاسپی» غزیته‌سی «الاصلاح» دن کوچروب سمبرده حکومت مکتبلرنده اوقوچیلرنی یازوب، باکوده‌ده اوقوچیلرنك عددی یلدن یل آرتقانلغین شادلق بله‌ن بیان ایته: اوتکان یل ریالنی

اوچیلیشچه‌ده ۱۰۰ قدر مسلمان بالاسی بولغان، اما بو یل ۲۵۰ مسلمان بالاسی بار ایکان.

قزانلیلارغه عبرت!

مدرسه خبرلری.

(۱) خانکرماننك کاستروفلر مدرسه‌سی:

مدرسه اوّلده بایلر همتی ایله‌ن تأسیس ایتولوب حاضرده داخلی وخارجی اداره‌سی مدرس قولنه طاپشرلمشدر.

نیگز صالودن آلوب بوکونگه قدر مدرسه اصلا تورزاتولمامشدر ایچلری بیك شاقشی، پوچماقلاری یووش یولغانلقدن، تورلی میقروبلر ایله‌ن تولمش شول سببدن اوقی تورغان شاکردلرنك کوکره‌کلاری مدرسه‌دن سلامت چیقمیدر. درسلر بیك صوك باشلانوب اصلاحات اوچون قایغورچی یوقدر. درسلر آراسنك بعض فنلر اوقتولسه‌ده، ایسکی اصول ایله‌ن اوقتولمقده‌در. مدرس افندینك درسکه آرتق اهمیت ایتمایوب طویلرده، مجلسلرده وقتنی اوتکارادر.

اوتکان قش شاطرطاغان صووقنك حملگه بارغان شاکردلردن ایککی شاکرد اوشوب اولگان بولسه‌لرده، قالغان شاکردلری همان تورلی رزالتلرنی اوستلرینه یوکلاب حملچیلکنی طاشلاغانلارنی یوقدر.

(۲) پیرمه مدرسه‌سی:

پیرمه خلقندن بردرجه تعصب کوتارلوب علم، معرفتکه رغبتلری آرتقان سببلی، مدرسه‌نك بناسی ایچندگی فارطه‌لری هم باشقه صنف اسبابلری بیك منتظمدر. مدرسه‌نك خارجی اداره‌سی خلق قولنده بولوب، داخلی اداره‌سی حضرت قولنك‌در.

اوقو، اوقتو اشلری مدرس قولنده بولغانغه کوره‌ده اصلاحقه محتاج ییرلری کوبدر.

مدرسه‌نی آچقان وقتده بعض ضیالی بایلار ایله‌ن پریکازچیکلار مکتبنك صوك صنفلرینه روسچه کرتونی مدرسنه عرض قیلسه‌لرده، مدرس افندی بزنك مدرسه‌بز دین مدرسه‌سی، روسچه اوقتورغه یارامی دیب قارشی تورغان سببلی قبول ایتولمادی. حتی معلملر بوش وقتنك بزلرگه روسچه اوقورغه رخصت ایتولسون دیب ایتکانلر ایدی مدرس افندی: بز مدرسه‌ده تورغان وقتنك آزغنه وقتمز بوش بولسه شرح، حاشیه‌لر قاری ایدك دیه کولکی سوزلر سویله‌ب آلارنیك توقتاتدی.

(۳) کیزلاو مدرسه‌سی:

بو مدرسه قشقار مدرسی‌سی شیکللی اوك بیك ایسکیلك طرفداریدر. اصول کرماوگه سبب‌ده بعض متعصب، جاهل حضرتلرنك حسدلرندن نشأت ایتمشدر.

صالا مدرسه‌لری اکثری نظافتسز بولوب، کیزلاو مدرسه‌سی بیگرك شاقشی بیگره‌ك ایسکی طرمش اوزره‌در.

قزغانگز بالالر گزنی!

اورنبورغ‌نك غی حسینوفلر مدرسه‌سی هلاکتك‌در. بو مدرسه‌نك آچیلدیغندن بیرلی هیچ بر زمانده بوقدر ناچار حالگه توشکانی یوق ایدی.

احمدبای اولگاچ، مدرسه اداره‌سینك نظاملرینه مخالف صورتده. مدرسه‌نك ایسکی ناظری اورنندن چغارلدی. بتون عیبی: شاکردلرنی شاکرد ایتوب قاراوی‌در. مدرسه‌گه سودا، شاکردلرگه محبوس دیه قاراغان علیم حضرتلرگه وبر مکتبنك باشینه اون یلدن بیرلی قاره بولوط بولوب کیلگان عبدالرحیم قاریلرغه البت بواش اوخشامادی: شول سببلی دخی برقات تکرار ایتیم: مدرسه اداره‌سی نظاملرینه مخالف صورتنك ایسکی ناظر اورنندن چغاربلوب

آنڭ اورنینه معلملرنڭ پروتستلرینه باقمقسزین عبدالرحیم قاری امینوف اوزن اوزی مدیر ایتوب قویدی.

حاضرنده، عبدالرحیم قاری بو مدرسه‌نڭ تله‌سه‌نه اشلرگه مقتدر دیکتاتوری «مستبد حاکمی» در. معلملردن هیچ بری ایله کینگاشمایینچه. حتی آنلرنڭ طلبلرینه قارشی صورتده تلاسه قایسی شاکردنی چغاره، مدرسه‌ده تلاسه نیندای نظام کرته.

آنڭ مدیرلگینڭ نتیجه‌لری حاضروك کوریله باشلادی. شاکردلر آره‌سندن استعدادلی لکن مدرسه اداره‌سنده‌گی نقصانلرغه توشینه طورغانلرن برم برم قوالر، شاکردلرگه صاصیغان ایتلر آشاتوب کوزلرن صوقرایتالر، عبدالرحیم افندیگه قاراغانده اقتدارلی‌رهك معلملر مدرسه اشلرینڭ هیچ برسینه قاتشدرلمیلر، شاگردلرنی هواغه چغارمی مدرسه‌ده‌جربنه‌ار، ره‌تلی طوبغانچه آش‌بوق، باری‌ده «معده» نی‌گنه بوزا، شونڭ ایله برابر بتون اوقتو باشقه معلملر اوستینه یوکله‌تیلوب عبدالرحیم افندینڭ وظیفه‌سی‌ایسه مدرسه‌نی هلاکت یولینه آلوب باردیغی استبدادینه قارشی یلغه برنیچه ملڭ صوم مدرسه صوماسی آشامقدر.

بواش آرتق دوام ایتارگه یارامی. یلغه سیکسانشار صوم توله‌ب وبوندن باشقه‌نه قدر مصارفلرگه چوموب عزیز بالالرن حسینوفلر مدرسه‌سنده اوقتوچیلر بلسونلرکه: عبدالرحیم امینوفنڭ استبدادی وشاکردلرگه ناچار قاراوی آرقاسنده، بالالری تربیه وعلمدن محروم قالالر، هواسزلقدن چریلر، ایسلی ایتدن معده‌لری بوزیلا وکوزلری صوقرایادر.

الڭ اول بو مسئله‌نی مطبوعاتکه صالوب، خلقنڭ عزیز بالالرنڭ آتالرینڭ طلبی ایله‌ده باغشیلاق ایله حل قیلوب بولمازمی دیه امید اینه‌لر.

ایشته بنده، بونلرنڭ طلبنی. شاکردلر فائده‌سن کوزه‌تور ایچون آچیلمش «الاصلاح» صحیفه‌لرنده یازوب خلقغه عرض ایتونی لازم کوردم بوندن صوڭغیسی خلقغه عرض ایتونی مطبوعات ایله آتالرنڭ وظیفه‌سیدر.

«خبردار»

***

اداره‌-کیله‌چك نومرده مدرسهٔ حسینیه حاللرندن اوز مخبرمزنڭ مقاله‌سی درج ایتله‌چکدر.

قزان خبرلری:

مدرسهٔ محمدیه اداره‌سی اعدادیه صنفینی بیرامدن صوڭ ایکی صنفقه آیرغانلر.

موندن بر نیچه یل ئلوك اعدادیه اوچ صنفقه بولنوب اوقوتیلا ایدی. صوڭغی ایکی یلدن بیرلی خلفه‌لر آزایغانلقدن «به‌رنلرنی بیلی آبزار بولماغانده اولسه‌لر اولسنلر دیب صارقلر یانینه یاوب تورغان کبك» اوچ صنف اعدادیه شاکردلرینی بر صنفقه قوشوب اوقوته باشلادیلر. بویل قایداندر واق تویاك خلفه‌لر کوب کیلگان سببلی ایکی قش برگه اوقوب کیلگان اعدادیه شاکردلرینی ایکی صنفقه بولگانلر!!!...

شولوق مدرسهٔ محمدیه‌نڭ رشدیه، مکتب شاکردلرینه بیرامدن صوڭ هر کونگه بیشار سبق اوقوتیلا باشلانغان. نویابر باشی بیتکاچوك ایسلرینه توشکان...!!!

بیرامنڭ ایکنچی کیچه‌سنده مدرسهٔ محمدیه شاکردلری اوز آرا ادبیات کیچه‌سی یاصاغانلر.

اوقلغان نرسه‌لری ادبی مقاله‌لر وشاکردلرگه دائر تأثیرلی شعرلر بولغانغه کوره مجلسده حاضر بولغان شاکردلر اوقوچیلردن بیك ممنون بولغانلر.

ادبيات كيچەسى

عيدنڭ ايكنچى كونينده كوپيچسكى صابرابيه ده ياصالغان ادبيات كيچه سينده باشقه بيك كوب كشيلر آراسنده مينده حاضرايدم . «كيچه» نڭ پراغراماسين آلوب قاراب ، ٣ - ٤ مرتبه خور (хоръ) بلەن جرلاوده بولاچغيني بلوب، برجهتدن عجبلەنەم وبرجهتدنده يوراگم قورقو حس ايتوب طورا باشلادى .

ظنمچه حاضرگه تاتار ياشلريندن خور ديەرلك خور ترتيب ايتو امكان خارجينده ايدى. پراغرامماده اهميتنى جلب ايتكان ، وبولوينى بتون كوڭلم بلەن تلەب طورغانم، اسلام شعرا وفلاسفه مشاهيرندن شيخ معرينڭ ترجمه احوالى بلەن خلقنى بلشلەندرو، ظنمچه خلقمزنڭ فكرى جهتينه كوب تأثير وفائدەلى بولاچق ايدى. مونه شوشى اويلار بلەن كيچەنڭ بولاچق زالينه كردم . زال بتونلاى ديەرلك درجەده طولى بولوب، مونده تاتارنڭ هر صنفينڭ پربدستاويتلرينى كوررگه ممكن ايدى: يالان باشلى اوقوچى ياشلرمز، آق ياقالى وكلەپوشلى مترقيلرمز، بتون عيد بويينه مدرسەلرده ايچ پوشودن يغلارغه يتوشب ياتقان صارى يوزلى شاكردلرمز، يلنڭ شوشى ايكى بەيرملريندن باشقه بتون تەولكلرينده ١٤ شەر ساعت كيبتده باصوب طوررغه مجبور پريكازشچيكلرمز، تشلربن قازب يورى طورغان پچان بازارچيلرمز، كملر وكم بالالرى آنده بار ايكانن قاراب يورب آخردن پچان بازارينده سوگنب يوررگه كيرەك بولاچغنى غنه اويلاب كيلگان دابراژولنى اشپيونلرمز وبر ايكيسيده زال آدابنيده بلمى طورغان كيز قاتالرى بلەن كرگان آغاى انيلرمز هم بەيرم حرمتينه، فقط بەيرم حرمتينەگنه فەس كيگان افنديلرمز، حتى برنيچه آق صاقاللى قارتلرمز آبريم بر قيافتده كورنب طورالر ايدى .

باشقه ملتلرنڭ مونداى كيچەلرينده خلقنڭ ياريمى خاتون قز طائفه سيندن عبارت بولوب ، بتون مجلسكه بر تورلى لطافت ، ورقة بيروب طورسالرده، بزنڭ ملى كيچەمز ملتمزنڭ ياريمى اولان بوخاتونلر صنفيندن عارى ديەرلك درجەده اولوى مجلسنى قبالاندرا ، قورى وبرگنه ياقلى ايتوب كورسەته ايدى. ايرلرنڭ، اوزلرى بەيرم اينكاچ خاتون قزلرنڭ اينوينى لازم كورمگانلكلرينى وبلكه اوزلرينڭ استراحت وصفا ايتوب قاينولرينه صاماوار قويب طوروچى كوخارکه كيرەكسنب ، خاتونلرينه شول سعادتلى خدمتنى طابشرغانلقلرى كورنب طورا ايدى .

وقتيندن كوب كيچكمەدى كيچەنڭ برنچى بولمى باشلاندى: ايڭ اوّل خور بلەن شاكردلر صداسى هم تفكيلەونى يرلاديلر ، خور باشلاغاچده مينم خاطريمه عرب شاعرلريندن برسينڭ (قدكان الذى ما خفت ان يكونا) ديگان سوزى توشدى: خور ضعيف، طاوشلر بر ترتيبكه كيترلمەگان هم يرلاوچيلرنڭ برنڭ موزيكاسينى بلمەگانينى كورسەترلك درجەده تيگزسز ايدى. يرلاوچيلر آراسنده يخشى طاوشلى يكتلرنڭده بارليغينى قولاق مخصوص بر لذت بلەن سيزسەده ، تاتارلرنڭ، طبيعة آلارغه بيرگان، اول خصوصيتلرنى تربيه بلەن تكميل ايتوب ايشكه ياراراق هيئتكه كيترر درجەگه يتمەگان ايكانلكلرينى اويلاب ـ كوڭل أرەم بولغان وبولاچاق تالانتلر ايچون حسرتكنه چيكدى . ٢ نچى « تاتار قزى » حكايه اوقلدى .

ع . اسحاقف جنابلرينڭ ايڭ گوزل تصويرا. تلريندن بربسى بولغان بو حكايه ، ايڭ تأثيرلى صورتده قزلريمزنڭ عجزين وآلارغه تاتار معيشتى

هر بولنی وهر یاقنی توشره طورغان تزه‌لرنی قابلاغان ایکاننی کورسه‌ته‌در. ع. افندینڭ محصولات فکریه‌سی وخدمات قلمیه‌سی بله‌ن بتون زال طولیسی خلق لذتله‌نکانده، شولوق نرسه‌لرنڭ نتیجه‌سی آڭکار ایکنچی تورلی ایدی - اول، قرق غرادسلی صووقده بوز دیکزی یانینه سوراب، ئله نیقدر عذابلر کوررگه محکوم ایدی اوقوچی سبکتگین افندی.

٣ نچی «آشقادارا» کوییی اوینالدی، اویناوچی مشهور اسکریپاچ کارلوف. بتون روحنی تاتار خلقینڭ باشیندن اوزدرغان واوزده طورغانی خفا وحسرتلری بله‌ن طوترا طورغان بو کوی، بتون حاضر بولغان تاتارلرنڭ یوره‌کارین برلحظه ایچنده، ئله نیندی ایسکی، ایسکی وکوبدن اوزغان حسیاتلر بله‌ن طوترغان شکللی کورنه ایدی. زالده بتون طاوش طوقتاغان وطن آلوده سیره‌گه‌یگان شکللی بولوب کامل طنلق حکم سوره، هم مونده، طسکلاوچیلر آغزیندن، اویناب بترو بله‌ن: «أیت شونی!» (Bis) دیگان طاوش أچقنوب کیتر شکللی طورا ایدی.

٢ نچی بولمده یوشکوف افندی اوز اثریندن (Цветы Папортника) دیگان نرسه‌سینی اوقودی بونورانی قارتنڭ تاتاریاشلری جمعیتلرینه شولقدر درد بله‌ن مشارکت اینتوی شایان تشکردر. شولقدر یقین کوره طورغان ادبیات، تیاترو وموزیکانڭ تاتار آراسنده انتشارینی کورب وشوکار براعانه بولسون دیب یاشلرنڭ ده کوبسینده بولی طورغان برنشاط بله‌ن اوقغانی نرسه‌لر آڭلاغان خلقنڭ همه‌سینڭ راحتینی جلب ایتدی. بوقسمده موزیکانی علی افندی وایبداشی اوینادیلر هم خلقنڭ تحسینین جلب ایتدیلر. هیچ برمکتبده اوقومیچه فقط طبیعة بیرگان استعدادی بله‌ن‌گنه بولای اوینی طورغان، تاتار بالاسینه، مکمل تربیهٔ موسیقه‌ویده بیرلگان بولسه، کم بله؟ بلکه بتون تاتار موزیقه‌سین ترتیبکه صالرلق وتاتارلارغه بتونلای شرق روحی بله‌ن آڭقی طورغان اوپه‌را یاصاب بیررلك بر کامپازیتر چقار ایدی. نیشله‌مك کیره‌ك بوکونگه قدر اول اشلر حرام بولغانلر؟

اوچونچی بولمنڭ باشینده «اوصال» افندی قوبز خورینه مقدمه منزلینده بیك اوزن، حتی ایچ پوشترر درجه‌ده اوزن ریچ سویله‌دی. ریچده بیك کوب تکرارلار بله‌ن بیك کوب سوزلر سویله نسه‌ده، مین باشندن آخرنه قدر طسکلاب اوتردم. اوصال افندینڭ نی دیه‌رگه تله‌گانینی: بزده صنایع نفیسه بار دیه‌رگه‌می، یوق دیه‌رگه‌می، بولاشمز، بارلغینه دلیل دیه‌رگه‌می، یوقلغین بالفعل کورسه‌تو دیه‌رگه‌می تله‌گانینی آڭلی آلمی قالدم (بلکه عیب مینده‌در)

قوبز خوریده باشلاندی، طسکلاوچیلرنڭ بر قسمینه عجب وبرقسمینه کولکی شکللی طویلدی بولورغه کیره‌ك، هرکمده برتبسم کورنه ایدی. بوبولمده فریده خانمنڭ «خاتونلر دنیاسی» شعرین اوقوی، بتون کیچه‌گه بریه‌م بیردی، اگرفریده توتاشده کیچه‌گه مشارکة ایتمه‌گان بولسه کیچه‌ده ایررلرگنه مداخله ایتوب، اول جهتدن بیك بر یاقلی بولوب چغاچق ایدی.

کیچه‌نڭ ادبیات وموزیکا قسمی بتکاچ، تانسالر هم خط یازشو اوینی باشلاندی. بوکیچه‌لر موندن ٥ - ٦ یل اوّل بولسه‌لر، بلکه تاتارلردن برده تانساوات اینوچیده طابلماس ایدی، لکن حال حاضر بتونلای باشقه: تانسا باشلانوی بله‌ن یاش، یاش تاتار بالالری میدانغه آطلوب چغالر. تانسالر وقتنده دیربژور افندینڭ بعض تانسالرنی بیك اوزون قویبده، بعضیلرین تانسانڭ یاریمندن

کیسووی ، تانساوات ایتوچیلرنڭ عدم رضالرین جلب ایتدی . ادبیات کیچه‌سی شوشی نقصانلری بله‌ن برگه‌ده حاضر بولغانلرنڭ راحتینی جلب ایتوب، بزده‌ده معیشت عمومیه‌نڭ باشلانا ایکانینی کورسه‌ته وشولقدر کوڭلسز اوزارغه اویره‌نگان به‌یره‌مگه برتورلی یه‌م ورونق بیره ایدی، موڭار قدر ، یخشی تربیه کورمه‌گان یاشلرمز به‌یره‌ملرده سعادتنی سفاهت عالمینده ازله‌سه‌لرده، تیز زمانده آندی حیوانیت طلبلری اورنینه ادبیات،تیاترو، موزیکا وحیاة عمومیه حسیاتلری یرله‌شه‌چك وشولای ایتوب خلقمزده‌اخلاق حسنه تعمم ایته‌چك ایکانینی خبر بیره‌ایدی .

داملا

مدرسهٔ مرجانیه‌دن:

١) بزم مدرسهٔ مرجانیه اداره‌سی اوتکان سنه‌ده منتظم درس بولماینچه، عمری ایله پاره‌سنڭ ضائع بولدغینه‌تأسف ایتوب، اصلاح ایچون یورگان افندیلرنی بوسنه‌مدرسه‌گه کرتمادیلر.

اما مدرسه ایسه فقیرلر توروی ایچون بنا قیلندیمو؟ یاکه حضرتلر تصرفنده بولوب آلار سوگان وآلارنڭ کوڭل وکیفینه اوخشاغان کشیلرنی کرتورگه بنا قیلندیمو؟

٢) سنتابر باشنده کیلگان افندیلر بو وقتغه قدر درس باشلاغانلری یوقدر. بو ایسه اوز حاللرینه اوزلری قایغرماغان شاگردلردنمو؟

یاکه شاگردلر حالن قزغاندیچه اوز فائده‌سنگنه کوز آلدینه قویغان حضرتلردنمو؟

٣) باشقه آلداراق مدرسه‌لرده اوقولا تورغان فنون جدیده‌نی اوزلرینڭ بلماولرن اقرار ایتمایوب هم بلا تورغان کشی‌لرگه اورنن بیره‌ی کلرندن دنیا وآخرتکه فائده‌سز، اوزلرینه حقیقتنه توشنمه‌گان کتابلرنی اوقوتوب خلق کوزینه، منه بز فلان فن‌دن درس ایته‌مز دیه اوزلرن خادم ملت ایتوب کورستکان حضرتلرنڭ بو کبی زمانده بارندن یوغی، کوبندن آز بولوی خیرلی بولماسمی ایکان؟

شاکردلر.

مکتوبلر.

محترم محرر افندی!

شوتوبنده چیسطای مدرسه‌سی خصوصنده یازلچغم مقاله‌می ٤نچی نومیر غزیته‌گزنڭ بر پوچماغینه درج ایتما ککزی کمال تواضع ایله استرحام ایلرم

١٩٠٧سنه اوکتابر ١٧

چیسطای‌مدرسه‌سی:

چیسطاینڭ مدرسهٔ کمالیه قزان اطرافنده‌غی مدرسه‌لر آراسنده برنچی درجه‌ده یورتله‌در، واقعا طشندنغنه قاراغانده برنچی دیورلك‌ده بار، مدرسه‌نڭ یورطی بیك زور چیسطای تیره‌سنده‌گی ایگون صاتارغه کیلگان آول موژیکلری بورده آطلرنی آنچه بیروب یوصطابالی دوورغه قویمی‌لر مدرسه یورطینه‌غنه طوارالر.

مدرسه‌نڭ بنالرینه بیك نق، شه‌ب قابقانڭ ایکی یاغنده ایککی طاش پالاط برسی ایکی یاطاژلی آنشنده شاکردلر طورالر، بر یاطاژلیسنده ایگون صاتارغه کیلگان موژیکلر آشاب ایچوب تون قونوب چغالر، بعضاده کشی اولتروب یاخود اورلاب ژولنی پاسیلینیه‌گه یبارلگان چرکس‌لر صدقه جیار اوچون بیشار آلطیشار آی طوروب کیته‌لر طاغی یورطنڭ بوینه صالنغان ایکی‌یوز شاکرد اوقورلق بر اوزون پالاط خیر آنسی اوچ یلدن بیرلی آچلغانی یوق ایشکلری قاداقلاغان طاغینده

بر آش خانه آنڭ اوستنده شولوق ایکی یلدن بیرلی آچلمیچه طورا طورغان بر آغاج بنـا بار بونلار اوستینه طاغی چیسطای مدرسه‌سینڭ اسمنی تیره‌یاقغه طاراتو ایچون حبیب‌الله حاجـی ایـله آکبردین اوچ‌مڭ صومغه توشروب ینه‌ایکی یاطا ـ ژلی پالاط صالدرمشلر ایدی. بولای بولغاچ نرسـه اینه‌سون اوقودیساڭ طاغی شولایوق ایکی‌اوقازلی مـــدرسی بار مونـــده‌غی مدرسمز آشقا باررغه بولمغان کوننی اچـی پوشقانده مدرسه‌گه کـروب چغوب یوری ، خلفه ومعلملر دیساڭ بلطرده آلطیشار صومغه اونبر معلـم یاللاغانلر ایدی بوییل طاغی جیدی‌شر صوم‌ایتمکچی بولغانلر. بولای بولغاچ طاغی نرسه کیراك. الحاصل‌چیت شهردن مدرسه‌نڭ طشندان قاراغانده بیك ضـور مدرسه دیورلك. هرکم اشانوب بارلی یوقلی‌حالنده راصحوت طوتوب بالاسون کیتررلك. یاری طشندنغنه قاراغانده بیك یخشی کورنه، اماسـز چیسطای میشچانلری همده شول مدرسه‌ده‌گی شاکر دلر سزگه برآز تیکشر وبراڭ قارارغه کیرك تو ـ گلمـی ؟ تیکشر وبراڭ قاراساق یتشمگـان برلری چقماسمی؟ مونه برآز رشدیه صنفلرینه‌غنه کـوز صالوب قاریق الی نچك ایکان شهرتلی مدرسه‌مز . رشدیه صنفلری بوییل معلملر نمونه‌سنده کورسه‌تلگان پروغراما بوینچه اوقوتلاچق بولدی، امـا شـول تعین ایدلـگان معلملر صنفلرینی شول پروغراما بوینچه اوقوتا آلاچقلرمی؟ شول اوچ معلم آراسنده صنفنی آلوب‌باررلق تاریخ، جغرافیه، حساب بلـگان برسی بارمی ؟ ئلله بلطر برسوز ترکچه بلمـگان ذاکرنڭ علی جوادتاریخی اوقوتوب شاکردلرنڭ میئوتی برآلتون طوررلق وقتلرینی ضایع‌ایتکانی کبی، معلم اسمنده بولغاچ یاری دیوب بله‌سزمی ؟

اون ایکی کشی مدرسه‌گه پاپیچیتل‌لك اسمی کوتاروب قورصاق کیروب بارلی یوقلی اصلاح فکرنده بولغان شاگردلرنیده دانوص یاصاب پالیئسیه برله قودرغنچه مدرسه‌نڭ معنوی جهتلرون قاراصاگز شول معلملر اورنینه اقتدارلی معلملر کیترساگز یخشی‌راق اولماس ایدیمی؟

یازق پاپیچیتل اسمی کوتاروب یلده برایکی یوز صوم آقچه جیوگزغه قناعتلنـوب یوروگزگه.

یازق قش بوینه‌اوطوز بش صومغه آلدانوب اقتدارگـز خارجنـده معلـم اسمی کـوتاروب شاگردلرنڭ چچك‌کبی وقتلرنی بوشقه اوتکاروگزگه، معلم افندیلر طاغی سزنڭ کیفگز کـیتماسون قباحتلك سزده توگل‌سز بلمیسز سزنی اوقوتمغانلر اصل قباحتلك سزنی نادان قالدروچی شولای‌بوله طوروبده سزنی معلم ایتوچی پاپیچیتل‌ومدرسلرده اما سزاورنگزنڭ عدم اقتدارنگزنی بلوب شولرنڭ معلـم ایتولرینه قارامیچه استعفا ایـدوب مقتدر معلملر کیتررگه طلب ایتساگز اوزگـزده شول مقتدر معلملردن اوقوساگز کله‌چکده آیغه اوطوز بش صوم آلورلق معلم اولور ایدیگز دگلمی ؟

چیسطایده طاغی‌شهاب‌حضرت مدرسه‌سی‌بار آنڭ هیچ یتشمگان اورنی یوق سکز مڭ صومغه مدرسه صالدیلر آنده‌غی معلملـرده اوقومیچـه بلـگانلر آنالرندن بلوب طوغانلر اون‌بر اون ایـکی یاشنده‌گی بالالر معلمك ایته‌لر .

اوصال شاگرد

متفرقـه

ذکی شاگردنڭ مدرسه‌دن قوولوی

۳ نچی نومردن ما بعد

قاراگغو توشکان صوڭ باشقه کونلرده هیچ‌ده بولمی تورغان حاللر بولدی. باشقه کونلرنی طنچ‌قنه یو ـ قلیار ایدی. بو کوننی ئاله نیگه همه شاگرد برم برم‌گنه اورامغه چغوب صزدیلر. ساعت ۱۲ لرگه چه

مدرسه‌ده شاگرد بیك آز بولدی. ۱۲دن صوڭ بعضلری اِسترالوبكنه قایتوب یوقلادی. بعضلری طالڭ بولغاچقنه قایتدی. بزنڭ ذكی حاضرده بو حالگه بیك آبدراسه‌ده الگانره‌ك بولغاچ اوزی‌ده شولای حصول بولغان كیچلرده سیاحتدن قالمی باشلادی.

بو كون ایرته‌دن باشلاب كیچ‌كه‌چه «الف» دیب درس اوقوغان آدم بولمادی. شولای اینوب نیقدر طلبه‌نڭ اوزون بركونی ضائع بولدی. بو كون قش بوینه برگنه بولمی هر آیغه نیچه‌شه‌ر كون شولای ئولك ایچون اوقومی اوتكاره‌لر. آشغه باروب، قرآن چغارغه باروب، اوتكان عمرلر حسابسز كوب بوله بركشی جنلانسه ۷ شاگردنڭ ۷ كونی مطلق ضائع بوله.

جنازه كونی اوتدی اوتوونده اینڈی شاگردلر باصیلوب اوقورمی؟ خیر، جنازه‌دن‌ده اهمیتلی‌راك یقین‌لاشدی. حاضر شاگردلر الله‌غه شكر رمضان جیته اونبشكنه كون قالدی دیب شادلانشوب سویلاشه‌باشلادیلر. اونبشكونده‌اوتدی. شاگردنڭ دورت كوز ایله كوتكان كونلری جیتدی: رمضان كردی. همه شاگردنڭ آغزنده بو كون افطارغه كملر باره؟ وكم چاقرغان؟ وقایچان زكوة كره؟ دیگان سوزلرگنه ایشتوله باشلادی. افطارغه ۲۰نی چاقرسه اوتوز ۳۰نی چاقرسه ۴۰ باره ایدی. افطار حقنده نزاع چقغان كونلر آز بولمی ایدی. شول آرالرده كرن زكاة دنی كوب وقت نزاعلرغه سفضی بولدی: مونه كره زكوة. مونی بوله‌رگه كیره‌ك. نیچك بوله‌رگه مساواة ایله‌می. درجه ایله‌می؟ كوب صوغش تجقرشلردن صوڭ پیش‌قدملر بزنڭ ملا جلال اوقومزنڭ شول وقتده‌ده فائده‌سی تیمه‌گاچ دیب مساواة‌كه راضی اولمای درجه ایلان تقسیم‌گه مجبور ایتدیلر. رمضان‌نڭ اونلری جیتدی ایندی‌مسئله‌نڭ بیگراك اهمیتلیسی ختم كونی یقین‌لاشدی. اون‌برنڭ ختم بوله‌چاق. همه طلبه شول ختم‌نی‌گنه سویلی. قایچان ۱۱نچی كون‌نڭ اخشامی‌جیتار! آلغی صفقه اوتوررب بولسه بارار ایدی. یاالله نیچوك آلغی صفقه ئله‌گرگه؟ كوبمی آنچه توشار ایكان. ۵صوم ۱۰صوم توشسه یارار ایدی. فلانچه‌صوم توشسه ۱۰ تین صدقه‌بیرام یاكه بر قرآن چغام... سوزلری همه طلبه‌دن ایشتلمكده. وعموم طلبه اذا وقعت سوره‌سنی تكرار تكرار اوقمقده ایدیلر. آلارنڭ فكر عالی‌لرنچه مونی كوب اوقوغان آدمگه آنچه كوب ئله‌گه ایمش.

كوتلگان ۱۱نچی كون طوغدی. بو كون همه شاگرد آلغی صفقه ئله‌گو ایچون حیله ازلی: آخشامدن قایتمایمچه فلان بوله‌گه قاچوب قالورغه كیره‌ك، كیسه‌گه بولسكی آلوب بارغه كیره‌ك، ایبداش، سین آلغی صفقه كرساڭ اورننی كیگراك آل مینی‌ده صیدرورسڭ كبی سوزلر سویلانمكده ایدی. همه طلبه الكان چالمالار حاضرلامكده چالماسی كچراك بولسه آستینه سولگی اوراب الكان‌باصامقده هر طرفدن ختم‌ده كیوب اولمرو ایچون چاپانلر آلوب كیلمكده‌ایدیلر. شول روشلی حركت ایك كچكنه‌لردن باشلاب ایك الكان خلفه‌لرگه‌چه تعمیم ایتكان همه‌سی قزو قزو حاضرلانه ایدیلر. هیچ كمدنده آلغی صفقه ئله‌گوب بوله‌می؟ كوبمی آنچه توشار؟ دیگان‌گه باشقه هیچ بی ایشدلمی، صوڭ درجه اجتهاد برلن بتون دنیانی اوت آلسه‌ده طوقتالو احتماللری یوق كبی حركت‌ده‌لر ایدی.

اخشام جیتدی یلنی بركره سجن اینه‌كان‌شاگردلرده الكان چالمه‌كیوب مسجدكه بارورغه حاضرلاندیلر. مدرسه‌ده كوب یاتقان پیش قدملر وحیله‌لی‌باشلر، خلق‌اخشامدن چقغانچی نفل نمازی‌اوقوب‌قالورغه‌ده خلق چقغاچ آلغی صفنی ئلكنرورگه اخشامغه كسه‌لرینه كومچ طغوب كیتدیلر . وبیك كوبیس آخشامغه بارمایمچه مسجددن خلق چغوب بتكاننی مدرسه قاپقاسی توبنده‌كوتوب توردیلرده خلق چقغاچ

دنیا جیمرلگان کبی دوبر ایتوب برمینوت ایچنده مسجدنڭ ایشگی توبینه طغلدیلر. هر کم آلغی صفقه کرورگه طریشوب ایشکدن ئلك کرمه‌کچی بولدیغندان ایشك‌که بیك طغزلانوب قصلدیلر. بزنڭ ذکی مخدوم‌ده بلماینچه شولار آراسینه طغلوب طننی آله آلماسلق بولوب قصلغان یاخد ایم‌ئولامو، قالامو، براعضام ایزله‌می؟ دیب نیك کیلگانیه اوکنمك‌ده ایدی. باشقه شاکردلرگه‌ده بوایشك قلدن نیچکه قلچ‌دن اوتکن بولوی باشمنی ایزاسز! آیاقنی صندراسز! قولمنی چغاراسز! الله،قورصقانی تیشدنگز! اوف‌اوف ئوتردنگز! طاوشلری براون مینوتقه‌چه ایشدلدی. بوطغزلقدن قوتلوب کیتکانلری آیاق‌کیوملرنی صالمای نیتمای توغری اوّلگی صفقه یاشن کبی آتلمقده‌لر. بزنڭ ذکی‌ده نیچك بولسه‌ده آلغی صفقه ئلگدی. قزغانچ! بیچاره بیك کوب شاگردارنڭ قاتی‌ده‌ابلانولری بوشقه چقدی: همه‌سی آلغی صفقه ئله‌گه آلمادیلر.

نماز یقین‌لاشدی. آیاقسز، صوقر، قولسز، تاسز خیرچیلر همه‌سی‌ده شاکردلرنڭ آرتنده‌غی صفقه طغزلانوب طولدیلر. بوایکی نوع خیرچیدن صوڭ خلق‌ده جیوله باشلادی. کیلگان بر آدم، بونی عجب، باشقه کونلرنی نمازغه بر ایکی‌گنه شاکرد کیله ایدی، بوکون نیچه صف‌لرغه بیك ایرته شاکرد‌کیلوب طولغان دیب آبدرامقده ایدی. بعضیلریده اول خیرچیلر هر یلده شولای، ختم کوننی آنچه اوچونگه اخشامدانوق کیله‌لر، باشقه کوننی اصلا کورنمایلرده. دیب سوکمکده ایدیلر. خلق‌ده جیولدی نماز باشلاندی. شاکرد اوترغان صف‌لر شول قدر طغز ایدی. ۲۰ کشیلك صفقه ۶۰ — ۷۰ شاکرد اوترغان، اگرده یالغش‌برسی صفدن چغوب قالاچق بولسه هیچ‌ده کروی ممکن توگل ایدی. همه‌سی بر قاتقان جسم کبی برگه‌یاته برگه‌طوره، اگرده‌سجده‌گه بارغانده برسیگنه آرتده قالسه شب ایدوب اورنی بیکلانه‌ده ایکی صف آراسنده قالا ایدی.

آخری بار.

عالمجان ابراهیدف.

اداره‌دن جوابلر

خالدیه محله سی کشیسینه - یاش ملامز مجلسلردن قاقتوش، کانفیت، آلمه، ڤینا گراد وباشقه‌لرنی سه‌سینه توترب کیته، بو درست‌میکان دیب یازغان خطـگز باصلما یاچق، فتواسین اوزیندن یاکه قارت ملاگزدن صوراگزا موندی واق‌تویاك سرقه‌لربله‌ن غزیته صحیفه‌لری بلچراتلمیدر.

ز.ا.طوتاشقه - لبیبه خانم حسینڤانـڭ اوزینه زکات فرض بولا طورب، فطره صدقه‌سی آلوی حقینده‌غی مکتوبگز باصلمیدر. آنی غزیته‌لر تنبیهی کیره‌ك توگل، زوجی جمال‌الدین افندی شاکردلرنڭ صاچ وکیملرین تیکشرورگه بیك یاراتا بیت، خاتونینڭ حرام صدقه آلووین‌ده تیکشرسن.

ملا صابرالحسنی‌گه - مقاله‌گزنڭ مفهومی بیك ایسکی، اگر سزگه بولغان حسن‌ظنمز بولماسه ایدی، مقاله‌گزنڭ کوب یریڹ درةالناصیحندن ترجمه‌دیب اویلاغان بولر ایدك. نه‌ق شول مفهومدوك برنصیحت نامه ادارەخانه‌مزگه «دین ومعیشت» محررلریندن برسی طرفینده یبه‌رلگان ایدی. سزنکی بله‌ن آنڭ آراسینده برفرق بولسه اولده: سزنکینڭ خیرخواهانه یازلوب آنقینڭ دشمانلق بله‌ن یازلوی‌غنه‌در. قالغانلرینده ایکی نصیحت بربرسینه مطابقة‌النعل بالنعل موافقلردر. مدرسه‌لر حقینده‌غی فکرگزنی بیان‌ایتسه‌گز، مسلکمزگه مخالف بولماسه درج ایته‌رمز.

اعلانلر

اورنبورغ شهرنده چغاتورغان ادبی، سیاسی، کولکی ورسملی «چوکچ» ژورنالینه مشتری دفتری آچقدر. «چوکچ» بوکوندن اعتبارا: رسملرینه مینیسترستوانڭ آیروچه قرارینه بناءً مقدم سینزور قویلدقندن حاضرگه هر هفته چغا آلماینچه آیده اوچ دفعه هیچ‌طوقتاوسز چغوب طوراچق وبو کونگه قدر بولندغی مسلکنده دوام ایده‌رك، حرلکده بتون تاتار مطبوعاتی عالمنده یالغز کیونچه دوام ایده‌چکدر. سنه‌لك بدلی ۳ صوم. یارم سنه‌لگی ۱ صوم ۵۰ تیین قزانده «الاصلاح» اداره‌خانه‌سنده هم «معارف» و «صباح» کتبخانه‌لرنده آبونه قبول ایتله وبره‌ماب صاتله‌در.

Оренбургъ, редакція жур. „Чукчъ“

قزانده ؤوسکریسینسکی اورامنده آلکین یورتنده

م. م. تاتارسکی.

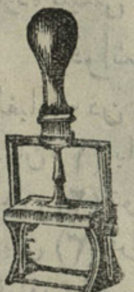

نڭ زاؤیدینیه سنده هر تورلی
روسچه مسلمانچه اشتیمپل
و پیچاتلر بلومبا، کلیشه وما-
ناگراملر اورطاچه‌غنه بها
برله بیك تیزلکده یخشی
ایتوب اشله‌نمکده‌در.
چیت شهرلردن کیلگان
زاکازلر توقفسز اشله‌نب نالوژنی پلاتیوژ ایله
یبارلمکده‌در.

زادتکه‌سی بولماغان زاکازلر یبارلمس. اچنده مارکه‌سی
بولماغان مکتوبلرگه جواب کوندرلمس.

آدریس:
Казань, Воскресенская ул., д. Алкина
М. М. Татарскій.

پچان بازارنده.

کامل ترتیب ایله باره تورغان سودا بیرله‌در.

آدرس اداره خانه‌ده

اورالسق شهرنده بو سنه برنچی نویابردن
باشلاب آچق اوز لسانمزده

«یاڭی تورمش»

اسمنده آطنه‌لق سیاسی، اقتصادی وادبی بر
غزیته نشر ایتله باشلاناچقدر.
غزیته‌نڭ بهاسی: بر یلغه ۳صوم یارطی یلغه
۲ صوم اوچ آیغه ۱صوم‌در.

اعلان بهاسی اوّلگی صحیفه‌دن بر یولی ۲۰تین.
آخر صحیفه‌ده بر یولی کوبراك باصدر وچیغه کیمتلور
г. Уральскъ редакція газеты „Яни-Турмушъ:"
ناشر ومحرر مسئول: محمدعلی موسین.

مخصوص مدرسه‌ده توره تورغان شاکردلرنی
گروپپاغه جیوب اوقتام بها آرزان

آدرس اداره‌خانه‌ده

علم وتعلیمگه دائر هفته‌ده بر مرتبه چغا طورغان

„الاصلاح“

غزیته‌سینه آبونه دفتری آچقدر.
یللق بهاسی ۳صوم یارم یللق ۱صوم ٥٠تین
اوچ آیلق ۱ صوم
شاکردلر اچون اوچ آیلغی ٧٥تین
قزان شاکردلرینه آیلاب ۲٥تین.
غزیته‌مزده علم وتعلیمگه دائر مقاله‌لر اوستینه
پارتیه‌لر ودرما احوالاتندن خبر بیرلب
طورلاچقدر.
غزیته‌مز معیشتمزنڭ هر طرفندن یاگارتلو-
بنی، خصوصا علم وتعلیم بابلرینڭ وشاگرد
لر حیاتینڭ زمان طلبلرینه موافق صورتده
اوزگارتلوینی اوزینه زاداچا ایتب قویغاندر.
تاتار غزیته‌لری آراسنده اوزینڭ بتون
صحیفه‌لرینی شول مسئله‌لرگه تخصیص ایتکان
برنچی غزیته بولغانلقدن مشاهیر محرریمز-
نڭ کوبسی اشتراك ایته‌چکلرینی وعده ایتدیلر
اعلان بهالری: هر سطرغه اوّلگی صحیفه‌ده
٥٠تین. آخرغی صحیفه‌ده ۳٠تین.

Объявленіе
впереди текста 50, позади-30к.

کتابچیلرغه اخطار:

چیت شهر کتابچیلرینه کامیسیه بیره‌رلمیدر.
کتابچیلرغه هر نومروسی ٥تیندن حسابلانب
پوچته حقی آلاردن بولادر.
آقچه هر آی باشنده بیرب طورمالیدر.

استودینت فیلولوك، آتیستات زریلستی
هم گیمنازیه کلاصلارینه گروپپا برله ویالغز یالغز
حاضرلرگه قبول ایته‌در. اوقتو حقی اوقوچینڭ
کوچینه قاراب. آدرس اداره‌خانه‌ده.

اورن ازلیم: روسچه هم تاتارچه بیك یخشی
یازابلم. یاشم ۱۸ده

آدرس اداره‌خانه‌ده

صباح کتبخانه‌سی

١٩٠٦ سنه

کتبخانه‌مزده کلیتلی موجود اولان درس کتابلری:

قرائت ترکیه‌دن:

	تین
رسملی الفبا ٦٠ دن زیاده رسملری حاوی . . .	١٥٠
رهبر صبیان (١) یاکی اصولده الفبای ترکیه	١٠
رهبر صبیان (٢) توزاتلوب ٢ نچی کره باصلدی	١٥
رهبر صبیان (٣) قرائت ومعلومات ابتدائیه	٢٥
بالالرغه قرائت قاسم بیکقولی اثری	١٥
قرائت عربیه	٢٠
گلزار صبیان، عبیدالله الردودی	١٢
قصه‌لی ومصه‌لی شعرلر،	١٠

ضروریات دینیه‌دن:

عقائد ترکی (١) نچی قسم طبع ثانی	
عقائد ترکی (٢) رشدیه‌گه مخصوص	٥
معلم الشریعة، معاملات واحکام شرائع	٥
معلم العبادات (١) توزاتلوب ٢ نچی کره باصلدی	
معلم العبادات (٢) توزاتلوب باصلدی . . .	٢
معلم العبادات (٣) غیر مشروعاتنی دلیللر بله	٥
منظوم علم حال محمد رفعت افندی اثرندن ترجمه	٥

تاریخ، جغرافیا، صرف نحودن:

مختصر تاریخ مقدس؛ ایکی قسمی برلکده . .	٥
روسیه تاریخی، بو سنه‌ده باصلدی	٥
مختصر جغرافیا ف. کریمی	٧
مفصل جغرافیای عمومی مصور	
مختصر یاکی صرف ترکی، ح ابوذری نشری	٢
معلم صرف لسان العرب، عبدالرحمن عمرف . .	٥
معلم نحو لسان العرب، « «	٥
کافیه ترجمه‌سی . . . « . . .	٥

باصلوب چقدی:

مدرسهٔ حسینیه مدرسلرندن عبدالرحیم افندی امین
طرفندن ترتیب ایدلمش (اصول تربیه وتعلیم) اسم
بو کونه قدرلی مثلی کورلمه‌مش، برکتاب . ٢٥ تین

مفصل اسامی الکتب، هرکمگه بلا بدل یبارلور.

کوبلاب آلدروچیلرغه یوک ا کرام وتنزیل

تیلیغرام وخطلر ایچون آدریس: Казань, книгоиздательство «САБАХЪ»

معارف کتبخانه‌سی

سنه تأسیس ١٩٠١ — کتابچیلرغه بیوک اکرام!

کتبخانه‌مز طرفندن نشر ایتلگان مکتب کتابلری

منتظم الفبا	٨ تین	مختصر علم حال (فیضی اثری)	١٠ تین
قرائت ترکی	١٥ «	مدخل جغرافیه	١٢ «
ترکی اوقو	١٥ «	تاریخ انبیا جلیللر	١٥ «
برمکتب بالاسینڭ سوزلری	٥ «	تاریخ انبیا والخلفا عباسیه بتکانچه ه نچی	
فن التجوید	٦ «	طبی (رحیم حنفی اثری)	١٠ «
بدأ الامالی	١٥ «	حساب مسئله‌لری (والنسوفدن ترجمه)	١٥ «
قواعد ترکی (فیضی اثری)	١٠ «	ترکی صرف	١٥ «

بیرام تبر یکلر ینڭ هر نوعسی کانویرتلری ایله کتبخانه‌مزده تیوشلی بهالری ایله صاتلمقده در

اوچ صومغه قدر پوچطه مارکه‌سی مقبولدر. زادانکه‌سز زاکازلر، کوندرله‌س.

КАЗАНЬ. Книгоиздательство Т-во Камалютдинова и К°, на Сѣнной

کوب یللار اوقتوبرله تجربه کورگان مسلمان اوچیتلی گیمنازیه هم کامیر یچیسکی اوچیلشچه پروغرامماسی برله اوقتورغه قبول ایته . آدریس اداره خانه‌ده

مشهور شاعرلردن م. غفوری نڭ

ملت محبتی

نام شعر مجموعه‌سی هر یرنڭ مشهور کتابچیلرنده صاتولا.

بهاسی ١٢ تین، پوچته ایله ١٤ تین.

عبدالله توقایف نڭ «شعر مجموعه‌سی» تیزدن مطبعه‌دن چیغاچق.

آدرس: Казань, Типографія ШАРАФЪ.